

Na bezdrożach

regionalno-

-uniwersalnych

treści

Jesteśmy częścią globalnej wioski i czasów hipernowoczesności. Obce idee zderzają się błyskawicznie z rodzimym bagażem kultury, skutkując albo postawą przyswojenia, albo sprzeciwu. Trzecia droga każe łączyć obie sprzeczności w nową wartość. Architekci są niczym nomadzi podróżujący po niepewnych ścieżkach globalno-regionalnych treści wnosząc swój wkład w kulturę regionu. Czy jej obraz to dziś spójna całość czy ciągle jeszcze kalejdoskop różnorodności?

Śląski Przegląd Architektury Województwa obejmujący lata 2012-2015 miał dać syntetyczny obraz działalności środowiska. Czy to się udało wskaże niniejsza pozycja będąca katalogową wersją przygotowanej wcześniej wystawy.

Idea cyklicznych podsumowań kondycji architektury województwa sięga w przeszłość. Znakomitym źródłem informacji są poprzednie wydawnictwa tego rodzaju, jak:

- Regionalny Przegląd Projektów – Śląska Wystawa Architektury, Katowice 1962;
- Katalog Projektów Ekspozycyjnych na Regionalnym Pokazie Architektury, Katowice 1972;
- Regionalny Przegląd Architektury, Katowice 1976;
- Wojewódzki Przegląd Architektury, Katowice '80;
- Wojewódzki Przegląd Architektury, Katowice '87;
- Śląska Szkoła Architektury? Architektura na Górnym Śląsku po 1989 roku;
- SPAW '12 – Śląski Przegląd Architektury Województwa. Architektura w dobie transformacji.

Dla jasności wyводу w niniejszym opracowaniu zastosowano zbliżony do poprzednich edycji podział funkcjonalny. Wydzielono budynki: kultury i sztuki, komercyjne, administracyjno-biurowe, zabytkowe, sportowo-rekreacyjne, służby zdrowia, wielorodzinne, jednorodzinne oraz otwarte przestrzenie publiczne. Zastosowano ujednoliczoną szatę graficzno-tekstową prezentacji dając możliwość demokratycznej konfrontacji wielu indywidualnych treści w zakresie formy, struktury, konstrukcji i zastosowanych materiałów odzwierciedlający potencjał twórczy środowiska. Wydaje się on pozytywny znamionując z pewnością progres. Mimo wielu negatywnych skutków ustawy o zamówieniach publicznych faworyzujących rozwiania najtańsze, poziom rozwiązań jest zadowalający, budując na zewnątrz wysoką markę środowiska. Najlepszym stymulatorem pozytywnych zmian w przestrzeni są otwarte konkursy architektoniczne, organizowane lub akredytowane przez SARP.

Mocną stroną śląskiej architektury jest wciąż umiejętne balansowanie pomiędzy nowoczesnością i tradycją oraz krytyczne podejście do pomników własnej historii. Postawa ta zauważalna była już w I połowie XX wieku u niemieckich, a potem polskich architektów okresu międzywojennego, stając się reakcją na skomplikowane uwarunkowania historyczno-polityczne, konfrontowane z pragmatycznymi czynnikami społeczno-ekonomicznymi odgrywającymi tu zawsze znaczącą rolę. Temat regionalizmu od strony teoretycznej podejmował już

John Ruskin w XIX wieku, a potem ponownie Kenneth Frampton w XX wieku lansując pojęcie tzw. „krytycznego regionalizmu”, jako antidotum wobec uniwersalizmu i kosmopolitycznej wizji świata. Na koniec minionego wieku realizację tych tendencji w architekturze Górnego Śląska spostrzegł Peter G. Fauset, widząc tu:

- admirację układów kameralnych zamiast wielkoskalowych uformowań;
- symbiozę i harmonię z otoczeniem zamiast odcinania się i kontrastu;
- tektoniczność struktur zamiast stosowania efektów scenograficznych;
- zainteresowanie topografią terenu, grą światła i uwarunkowaniami klimatu;
- indywidualizację kontekstu w opozycji do jego uniwersalizacji;
- nacisk na reinterpretację lokalnych cech zamiast ich kopiowania.

Pryncypia rzeczowego kontekstualizmu są i dziś widoczne, ulegając jednak ciągłym modyfikacjom przez globalne zdobycze innowacyjnych technologii oraz holistyczne wymogi ekologii i zrównoważonego rozwoju, co w zdecydowany sposób wpływa na obraz architektury regionu. Hans Ibelings stwierdził odwiedzając Katowice, iż umiejętne żonglowanie obcymi wartościami uniwersalistycznymi nie musi prowadzić do zacierania twórczego indywidualizmu, a wręcz przeciwnie może dać ożywczy impuls wzbogacania lokalnych treści i pchnąć rozwój kultury na nowe tory. Dziś już etyka wiedzy prym w architekturze spychając estetykę i aspekty techniczno-technologiczne na dalszy plan.

dr inż. arch. Ryszard Nakonieczny